

SALIERİ: "Başlangıç yeterince basitti: En alçak perdeden bir nabız atışı (nefesli sazlardan) pash bir basınçlı kutudan çıkarcasına.. Ve sonra birden, obua'dan, ondan daha yüksek bir nota duyuldu. İçime işleyerek, nefesim artık onu tutamaz olana kadar, değişmeden bir an kaldı ve bir klarnet onu içinden çekip çıkardı beni titreten tatlı bir hazza dönüştürdü."

Peter Shaffer, AMADEUS

MÜZİKTE NEDEN HOŞLANIRIZ?

M. Mitchell WALDROP

Müzik aslında, ses dalgalarının bir düzene sokulmasından başka birşey değildir. Öyleyse neden Wolfgang Amadeus Mozart'ın müziği, rakibi Antonio Salieri'ye acı ve haset duyuyordu? Neden bizler yaşamımızı müzikle doldururuz; Viyana'nın konser salonlarında, Harlem sokaklarında, Hindistan ovalarında? Ses dalgalarının düzeninde, bizi böylesine derinden etkileyen nedir?

Bu soruların cevabının bir bölümü fizikte ve ses dalgalarında bulunur. Örneğin gamlar ve akortlar, matematiksel bir dizi oluşturan perdelerden oluşurlar. Orta bir Do duyduğumuz zaman, hava saniyede 260 defa titreşmektedir. Orta Do'nun titreşim sayısını 2/3 oranında artırarak saniyedeki titreşim sayısını 520'ye yükselttiğimizde, tam bir oktav daha yüksek bir Do; saniyede 390 titreşim sayısında ise aynı oktavda bir Sol duyarız.

Yüzyıllar boyu müzisyenler, bu tür ilişkileri özenle işleyerek büyük boyutlarda bir müzik teorisi oluşturmuşlardır. Fakat bu haliyle değerli de olsa, teori bize yalnızca müziğin işleyişinin nasıl olduğunu gösterir; nedenini değil. Bir bestenin, neden tümüyle bayağı ve bir başkasının büyüleyici olduğunu açıklayamaz.

Öyle görünüyor ki, müziğe verdiğimiz değer, büyük ölçüde öğrenme yoluyla oluşur. Benim nefret ettiğim bir parçadan, sevdiğiniz şarkılara benzediği için siz hoşlanabilirsiniz. Aslında, müzikte güzellik kavramı, kültürle göre değişiklikler gösterir. Doğu müziğinde, perdeler, karışık ve ufak perde farklılıkları önem kazanır. Aşağı Sahra Afrika'sında, ritimler baş döndürücü bir karmaşaya ulaşır. 18. Yüzyıl Avrupa'sının Bach ve Mozart müziğinde ideal olan, düzen, yapa ve dengedir.

Fakat yine de bunların hiçbiri, neden hemen hemen herkesin bir tür müziğe ilgi duyduğunu ya da müziğin şu ya da bu biçimde her insan topluluğunda görülme nedenini açıklamaktan uzaktır.

Son analizlere göre, müziğin gücünün dayanağının seslerle değil, bizim kendimizde olduğu varsayılabilir. Gözlerimizin ışık için, kulaklarımızın da ses için reseptör (alıcı sinir) görevini yapması gibi, beynimizde de müziği algılayan bir reseptör bulunması olasıdır. Harvard psikologlarından Howard Gardner, müzik yeteneğinin kendi başına, bağımsız, kelimeler veya sayılar konusundaki yetenek gibi yetenek türlerinden biri olduğunu ileri sürmektedir.

Gardner, müzik ve dil yeteneklerinin birçok yönden benzer olduklarını söylemektedir. Bebekler kelimeye benzer sesler çıkarmaya ve şarkı söylercesine mırıldanmaya aynı zamanda başlarlar. Daha büyük çocuklardaki gelişme aşamalarından geçer; uzun ve karışık cümleleri kullanmaya başladıkça, daha uzun ve karışık şarkılar söyleme yönünde yetenekleri artar.

Gardner, müziğin, dilin bir başka biçimi olmadığını ifade etmektedir. Örneğin Sovyet bestecisi V. Shebalin'in beyninin dili algılayan sol temporal lobuna felç gelmiştir. ancak besteci, felçten sonra büyük ölçüde iletişim güçlüğü çekmesine rağmen, besteleri eski duyarlılığını ve çekiciliğini korumuştur.

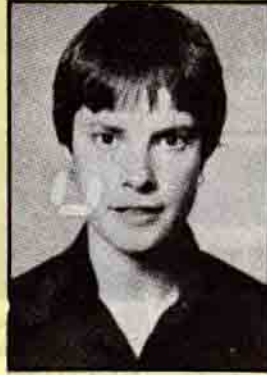
Öte yandan, genç bir kompozitörün beyninin sağ yarısı hasar görmüş, buna rağmen iletişim sorunu olmadığından hemen müzik öğretmenliğine dönebilmiştir. Fakat beste yapma konusundaki tüm ilgisini, hatta müzik dinleme zevkini bile kaybetmiştir.

Gardner, bu tür araştırmaların, müziğe duyduğumuz ilgiyi belirleyen özün, beynin sağ ön bölümünde yer aldığını gösterdiğini belirtmektedir. Bu özün yeri ve niteliği tam olarak bilinmemektedir. Eğer bir gün beyindeki "müzik reseptörü" bulunsa bile, bu reseptörün orada bulunmasının nedeni sıradan olacaktır. Bazı bilim adamları, müzik yeteneğimizin bir milyon yıl veya birkaç yüz bin yıl önce, dili kazanmamızla aynı zamanda ortaya çıktığını ileri sürmektedirler. Dilin kabileler halinde yaşayan atalarımıza evrimsel bir

KONUŞMA OKUYAN GÖZLÜK

Bu gözlükle işitme özür-lü-ler konuşmaları görebilmekte-dirler. Gallaudet Üniversitesi'nden Orin Cornett ve Research Triangle Enstitüsü mühendisle-rinden Robert Beadles tarafın-dan icat edilen bu işitme gözlü-ğü (autocuer), dudak okuyucu-larının birbirine benzeyen kel-me ve heceleri ayırtabilmelerine yardımcı olmak amacıyla yapılmıştır. Gözlüğün çerçevesi-ne yerleştirilmiş olan bir mikro-fon, yaklaşık 3.5 metre uzaklık-taki sesleri almakta ve ses ana-liz eden sıgara paketi büyüklü-ğündeki bir mini bilgisayara göndermektedir. Mini bilgsa-yar, bu sinyalleri gözlüğün cam-larında bulunan iki küçük kare şeklindeki ışık yayan diodlara nakletmektedir. Bu diodlar ko-nuşanın ağzının yanına yansı-yan bir şekil meydana getirmek-tedir. Örneğin "He can go" ve

"Get a coat" cümlelerinde "he" (şekilde solda) ve "ge" birbirine benzemek; fakat işitme gözlü-ğü bu heceleri birbirinden ayırtabilmektedir. Bu yaz 18 çocuk ve yetişkin, işitme gözlü-ğü kullanımında gerekli olan semboller tanımaları için eğiti-

lecekler ve bunlara bir yıllık de-neme için gözlük verilecektir. Bu ilk işitme gözlüklerinin fiyatı 4000.— Dolar civarında olacaktır.

SCIENCE 85'den çev: İ. YILDIRIM

yarar sağladığı açıktır: Daha iyi bir iletişim, yaşama şansının artması demektir. Peki, ya müzik hangi ihtiyacı karşılıyordu?

Doğal olarak bu soruyu resim veya heykel, dans veya şiir için de sorabiliriz. Neden insanlar her tür güzelliğe ilgi gösteriyor? Bu soruya Shaffer'in acı çeken Salieri'sinin "Tanrı"sına haykırışından başka yanıtımız yok: "Bu nedir? Söyle bana Sinyor! Bir acı nedir? Sese duyulan bu gereksinim nedir? Hiçbir zaman giderilemeyecek olan, ama yine de duy-nı tümüyle doyuma ulaştırıran..."

Science 85'den çev: İsmail YILDIRIM

**Müzikli yemek, hem müzisyene
hem de aşçıya hakarettir.**

G.H.CHESTERON

